

GUDSTRO I DANMARK

REDIGERET AF MORTEN THOMSEN HØJSGAARD
OG HANS RAUN IVERSEN

GUDSTRO I DANMARK

Redigeret af
Morten Thomsen Højsgaard og
Hans Raun Iversen

Forlaget ANIS
København 2005

Gudstro i Danmark

Redigeret af Morten Thomsen Højsgaard og Hans Raun Iversen

© Forfatterne og Forlaget ANIS, 2005

Bogen er sat med Garamond på Religionspædagogisk Center
og trykt hos Narayana Press

ISBN-10: 87 7457-389-6

ISBN-13: 978-87-7457-389-0

Omslag: Mindgame

Udgivet med støtte fra Felix Fonden, Pastor Niels Møgelvangs Litteraturfond,
Jens Nørregaards og Hal Kochs Mindefond samt
Københavns Universitets satsningsområde *Religion i det 21. århundrede*

Forlaget ANIS

Frederiksberg Allé 10

DK-1820 Frederiksberg C

tlf. 3324 9250 – fax 3325 0607

www.anis.dk

Religion i det 21. århundrede – en bogserie

I disse år satser Københavns Universitet stærkt på forskning og uddannelse, der drejer sig om religion i Danmark såvel som internationalt. Universitetets ledelse har afsat et tocifret millionbeløb til støtte for nye undersøgelser og studier vedrørende religion i det 21. århundrede.

Spørgsmål, der melder sig, er f.eks.: Hvad betyder religion i det 21. århundrede for enkeltmenneskers tilværelse, for opbygning af lokalsamfund, for nationer og globale relationer samt for forståelse af og omgang med naturen? Mere grundlæggende: Hvad *er* religion i det 21. århundrede? Hvorfor og på hvilken måde er religion tilbage på dagsordenen? Og med hvilke begreber kan vi sanse og forstå samspil mellem religion, trosoverbevisning, erkendelse og viden?

Bud på svar findes bedst i et tværfagligt, analytisk samarbejde. Alle universitetets store fagområder, fra jura og samfundsvidenskab over sundheds- og naturvidenskab til teologi og humaniora, har da også meldt sig med deltagere og konkrete projekter til denne satsning.

I satsningsområdets bogserie fremlægger og formidler vi forskningsresultaterne. Vi forventer, at læserne vil være både fagkolleger og et bredere akademisk og alment interesseret publikum. Bøgerne vil blive diskuteret på en konference i efteråret 2007 og dermed bidrage til at løfte den nationale og internationale forskning i det grundlæggende spørgsmål: Om religion er blevet noget andet, og har en ny samlet betydning i det 21. århundrede?

Bogseriens første bog tager udgangspunkt i det nære: *danskernes* gudstro. Der tales meget i den offentlige debat om, hvorvidt der tros mere eller mindre end før og mere eller mindre end hos andre. I denne bog gives bud på, *hvordan* der tros i Danmark. Hvilken slags gud har man hvilken relation til med hvilken intensitet og stabilitet?

Redaktionsudvalget for bogserien ønsker at takke initiativtagere og redaktører såvel som bidragydere til bogen *Gudstro i Danmark* for et flot og solidt arbejde. Tak også til forlaget Anis for samarbejdet. Vi håber, bogen vil danne

grundlag for såvel en bred, almen debat som en fortsat faglig stræben efter forståelse af religionernes verden i det 21. århundrede.

Interesserede læsere kan finde flere oplysninger om satsningsområdets organisation og profil samt øvrige projekter og aktiviteter på internetadressen www.ku.dk/satsning/religion.

På vegne af redaktionsudvalget
for bogserien *Religion i det 21. århundrede*

*Professor, ph.d. Ole Wæver &
Forskningskoordinator, lektor, ph.d. Lisbet Christoffersen*

Indhold

Religion i det 21. århundrede – en bogserie	5
Indholdsfortegnelse.....	7
Forord	9

Introduktion

Gudstro med forbehold	13
<i>Morten Thomsen Højsgaard og Hans Raun Iversen</i>	

Afsæt og udblik

Danskernes gudstro siden 1940'erne	31
<i>Peter Lüchau</i>	
Danskernes Gud i krise	59
<i>Peter la Cour</i>	
Gudstro smurt tyndt udover	83
<i>Ingvild Sælid Gilhus</i>	

Fællesfolkelige sammenhænge

Gudstro i den danske religionspark	103
<i>Hans Raun Iversen</i>	
Gudspåkaldelse i dansk civilreligion	125
<i>Margit Warburg</i>	
Gudsforestillinger i folkeskolen	143
<i>Irene Larsen og Peter Green Sørensen</i>	

Medialisering af religiøse forestillinger 163
Stig Hjarvard

Gudstro i den danske offentlighed
efter Grosbøll 183
Morten Thomsen Højsgaard

Religiøse aktører og særlige miljøer

Medieringer af gudstro i pastoral praksis
i Den Danske Folkekirke 207
Cecilie Rubow

Gudsbegrebet i nyere danske salmer 225
Peter Balslev-Clausen

Guder og transcendent væsener i
det danske nyåndelige miljø 245
Olav Hammer

Allah på dansk 261
Safet Bektovic og Martin Thostrup

Ateisme i Danmark 279
Morten Warmind

Efterskrift

Gudstro i udvikling 295
Morten Thomsen Højsgaard og Hans Raun Iversen

Om forfatterne 299

Figurer og tabeller 303

Indeks 305

Forord

Kan vi blive klogere på danskernes religion ved at bede forskere fra en lang række fag om at sammenkoble deres indsigter og belyse et enkelt emne som gudstroen i Danmark? Og kan vi dermed også sætte et pilotprojekt i gang, som kan være med til at inspirere andre og større forskningsprojekter på området? Sådan spurgte vi os selv i foråret 2004. Da svaret blev ja, gik vi i gang.

Afgørende for virkeliggørelsen af dette pilotprojekt var det, at Københavns Universitets satsningsområde *Religion i det 21. århundrede* i juni 2004 bevilgede tre måneders forskningsassistance samt midler til afholdelse af en forskningskonference på to dage om *Gudstro i Danmark*. Satsningsområdets bevilling gav mulighed for at igangsætte den materialeindsamling og de analyser, hvis resultater nu foreligger i Peter Lüchaus og Morten Thomsen Højsgaards bidrag i denne bog. Desuden tog vi kontakt til forskere fra en halv snes forskellige discipliner. Fra alle kanter var der stor interesse for at bidrage til det fælles forskningsprojekt om danskernes gudstro. De første fælles retningslinjer blev udsendt til deltagerne i september 2004. I november 2004 trådte cand.theol. Pia Mi Ran Poulsen til som projektassistent med bl.a. den opgave at arrangere en række møder med projektets grupper og enkeltbidragydere.

De første resultater af arbejdet blev fremlagt ved konferencen *Gudstro i Danmark*, som blev afholdt den 26. og 27. januar 2005 på Det Humanistiske Fakultet ved Københavns Universitet. Konferencen, der havde omkring 100 deltagere, dannede ramme om 20 faglige præsentationer, som efterfølgende blev drøftet tematisk i plenum. Initiativtagernes oplæg til konferencen

var sammen med flere bidrag forud lagt ud på projektets hjemmeside sammen med synopsen og konferenceprogram. I dagene omkring konferencen kunne hjemmesiden på adressen www.gudstro.dk udvides med henvisninger til de knap 30 forskellige presseindlæg, som konferencen gav anledning til. Gennem foråret 2005 har vi fortsat den faglige diskussion med en række bidragydere til konferencen og kan på den baggrund udsende denne bog, som afspejler den viden, de synsvinkler og de problemer, som forskere, der beskæftiger sig med religion i Danmark i dag, står overfor.

På dette sted er der grund til at sige tak til satsningsområdet for den nævnte forskningsbevilling. Vi tror og håber, at det er lykkedes at opfylde en af hovedtankerne i satsningsområdets arbejdsform, som går ud på at bruge beskedne, men strategisk vigtige bevillinger til at katalysere tværfaglig forskning i religion i det 21. århundrede, som det ellers ville have været langt mere møjsommeligt eller måske ligefrem umuligt at gennemføre. Herudover skal der lyde en stor tak til projektets bidragydere, som har ladet sig udfordre til at arbejde med på vores idé om gudstroen som en nøgle til forståelsen af det religiøse landskab i dagens Danmark – ud fra hver deres meget forskellige faglige tilgange. Vi håber, at bidragyderne har lært lige så meget, som vi har, om vigtigheden af at få faglig integritet og tværfaglige udfordringer til at spille sammen.

En særlig tak skal rettes til projektassistent Pia Mi Ran Poulsen, som har oversat de to bidrag i bogen, der i første omgang var indleveret på norsk og svensk, og i det hele taget arbejdet solidarisk med gennem projektets faser. Religionssociologerne Peter B. Andersen, Steen Marquard Rasmussen og Ole Riis skal have tak for rådgivning omkring flere af de metodiske spørgsmål i bogen. Tilsvarende skylder vi satsningsområdets serieredaktion ved Lisbet Christoffersen og Ole Wæver tak for konstruktive kommentarer med hensyn til bogens tilrettelæggelse og endelige udformning.

Endelig skal der siges tak til de fonde, der har givet tilskud til bogens trykning. Det gælder Felix Fond, Pastor Niels Møgelvangs Litteraturfond samt Jens Nørregaards og Hal Kochs Mindefond.

*Morten Thomsen Højsgaard & Hans Raun Iversen
København, den 23. august 2005*

Figurer og tabeller

Figurer

Figur 1.1	Hovedtyper af metoder og tilgange til studier af gudstro i Danmark.....s. 15
Figur 1.2	Væsentlige fællesfolkelige sammenhænge for danskernes gudstros. 19
Figur 1.3	Gudstroens hovedsynspunkters. 26
Figur 2.1	Danskere som tror på Gud (i procent)s. 36
Figur 2.2	Danskere som tror på Gud, fordelt på køn (i procent)s. 37
Figur 2.3	Danskernes gudssyn (i procent)s. 38
Figur 2.4	Danskere som tror på en personlig Gud, fordelt på køn (i procent)s. 39
Figur 2.5	Danskere som tror på en særlig åndelig kraft, fordelt på køn (i procent)s. 40
Figur 2.6	Danskere som ikke tror på nogen Gud, fordelt på køn.....s. 41
Figur 2.7	Danskere som tror på en personlig Gud, fordelt på generation (i procent)s. 42
Figur 2.8	Danskere som tror på en særlig åndelig kraft, fordelt på generation (i procent)s. 43
Figur 2.9	Danskere som er religiøse (i procent)s. 45
Figur 2.10	Danskere som er religiøse, fordelt på køn (i procent)s. 46
Figur 2.11	Danskere som er troende, fordelt på køn (i procent)s. 48
Figur 2.12	Danskere som tror på et liv efter døden (i procent)s. 50
Figur 2.13	Danskere som tror på et liv efter døden, fordelt på køn (i procent)s. 51
Figur 9.1	Hovedsynspunkter i debatten om gudstro i trykte, danske medier i 2003 og 2004s. 198
Figur 13.1	Forholdet mellem Gud og menneske i islams. 265

Tabeller

Tabel 2.1	Guds rolle i danskernes liv, fordelt på køn (gennemsnit).....s. 44
Tabel 3.1	Danskernes svar på forskellige grader af konkret gudsforestilling.....s. 68
Tabel 3.2	Tros-indhold i Danmark, Finland og USAs. 69
Tabel 3.3	Religiøst netværk i Danmark, Finland, UK og USAs. 70
Tabel 3.4	Frivilligt hjælpearbejde i religiøs organisation i Danmark, Finland, Norge og Sveriges. 70
Tabel 3.5	Bøn og religiøs tolkning af verden i Danmark, UK og USA.....s. 71
Tabel 3.6	Religiøs/spirituel tolkning af oplevelser i Danmark, Finland, Norge og Sveriges. 71
Tabel 3.7	Optimisme og tillid til Gud og verden i Danmark, UK og USAs. 72

OVERSIGT OVER FIGURER OG TABELLER

Tabel 3.8	Kontrol og forudsigelighed af verden i Danmark, Finland og Norge.....	s. 73
Tabel 3.9	Troen på det onde i Danmark, Finland, UK og USA.....	s. 75
Tabel 3.10	Eksistentielt verdenssyn i Danmark, Finland, UK og USA.....	s. 75
Tabel 3.11	Tanker over livet i Danmark, Finland, UK og USA.....	s. 76
Tabel 3.12	Frivilligt hjælpearbejde i ikke-religiøs organisation.....	s. 76
Tabel 5.1	Fødsler, fertilitet, vielser, skilsmisser, kirkelige vielser, dåb og gudstro i Danmark i femårsintervaller siden 1961	s. 105
Tabel 5.2	Den fælles grundstruktur i de danske religionsformer med særligt henblik på kategorierne gud, moral og bestemmelse.....	s. 117
Tabel 8.1	Seertal for udvalgte tv-programmer om religiøse og åndelige emner.....	s. 169
Tabel 8.2	Beskæftigelse med åndelige spørgsmål.....	s. 176
Tabel 8.3	Beskæftigelse med spørgsmålet om det godes kamp mod det onde	s. 177
Tabel 9.1	Hovedtræk af opgørelse over antallet af artikler om emner relateret til gudstro i trykte, danske medier fra 1995 til 2004.....	s. 187
Tabel 9.2	Sammenhænge mellem forskellige forståelser af Gud, religiøsitet og modernitet.....	s. 195
Tabel 11.1	Registrering af tiltale og omtale af den treenige Guds tre personer i 202 nyere, danske salmer. Procentvis fordeling.....	s. 227
Tabel 14.1	Spørgsmålet: "Tror du på Gud?".....	s. 285
Tabel 14.2	Spørgsmålet: "Hvilket udsagn kommer nærmest din egen tro?"	s. 286
Tabel 14.3	Spørgsmålet: "Tror du på et liv efter døden?".....	s. 286
Tabel 14.4	Kønsfordeling.....	s. 287
Tabel 14.5	Civil stand	s. 287
Tabel 14.6	Spørgsmålet: "Hvor tit går du i kirke?"	s. 288
Tabel 14.7	Spørgsmålet: "Er det vigtigt med en religiøs ceremoni ved fødsel, død og/eller ægteskab?".....	s. 288
Tabel 14.8	En ateistisk moral?	s. 290

Indeks

6. juli-festen 132-134

A

Affortryllet 172

Agnostikere, agnosticisme 23, 183, 191,
202, 213, 291

Alder 15, 33, 42, 47, 56, 85, 99, 105,
236, 287

Allah 13, 23, 116, 117, 153, 186, 187,
261-277,

Alternativ religion, det alternative 13,
26, 34, 46, 78, 95, 96, 163, 180,
195-197, 248

Altet 255

Ambivalent 158, 213, 214, 217, 262,
276,

Anden naivitet 215

Antikirkelig 280,

Antimetafysisk 193

Antroposofi 245

As-Samad 263

Astrologi 95, 163, 246, 247

Ateisme, ateist 17, 23-27, 41, 62, 68,
77, 190-195, 213, 245, 279-291

Ateistisk forum 283

Autentisk 249, 264, 268-270

Autoritet 24, 34, 53, 65, 97, 128, 136,
178, 207-209, 214, 216, 221-223,
257, 259, 266, 270, 271, 276

Ayat 267

B

Baha'i 245

Banal religiøsitet 21, 109-111, 117,
165-168, 172, 175, 181

Barnetro 172, 221

Begravelse 113, 114, 133, 140, 178,
221, 289

Believing, belonging 110

Berger, Peter 149, 160

Bibelsyn 216-218, 221

Big Bang 249

Bryllup, kirkelig vielse 21, 105, 106,
113, 179

Buddha 153, 159, 192, 256

Buddhister 106, 118, 153, 245, 254,
283

Bøn 23, 71, 77, 98, 125, 129, 130, 139,
179, 229, 230, 257, 265, 266, 274

C

Ceremoni 133, 165, 179, 288, 289,
291, 304

Ceremonimester 220

Civilreligion 19, 20, 109, 110, 115,
117, 125-140, 200, 301

Clairvoyant 171

Common sense 211, 215, 220

Coping 60-78

D

Dansk Ateistisk Selskab 282

- Dansk Folkeparti 167, 181, 283
 Dansk islam 273, 278
 Demokrati 127, 133, 266, 270, 276
 Den Danske Folkekirke 136, 207, 210, 225, 226
 Den Danske Salmebog 123, 130, 132, 137
 Den Katolske Kirke 137, 297
 Desakralisering 33
 Det Gamle Testamente 157, 171, 233, 249
 Det Nye Testamente 99, 157, 170, 273
 Deus otiosus 256
 Devaer 250, 256, 259
 Dhikr 266
 Djævelen 74-76, 89, 171
 Dogmatik, dogmatisk 47, 48, 145, 214, 261, 262, 283, 286, 291
 Du'a 274
 Dåb 104-106, 113, 118, 122, 136, 147, 304
- E**
 Eksistentiel 26, 60, 62, 63, 66, 67, 71, 75, 78, 79, 106, 107, 109, 115, 143, 145, 153, 169, 170, 196, 197, 229, 231, 232, 235, 237, 252, 254, 279, 297
 Ekspert 163, 170, 208, 220, 221, 247
 Emotionel 160
 Empirisk 116, 119, 129, 175, 178, 252, 253, 295
 Engle 91, 93, 177, 250, 256, 259, 266, 267
 Essentiel 103
 Etik 118, 123, 176
 Evangelisk-luthersk 126, 144
- F**
 Fakta 157, 177, 178
 Faste 22, 23, 265, 266
 Fergo, Tove 186-188
 Fiktion 157, 170, 171
 Film 13, 14, 21, 84, 89, 150, 157, 167, 170-172, 176-180, 185, 297
 Flag 131-133, 166
 Folkereligion 109-114, 117
 Folkereligiøsitet 83, 96, 112, 196, 200, 202, 221, 223, 248, 253
 Forhandling 25, 208
 Forkastet kundskab 246
 Foxhole-religion 62
 Fragmenterede religiøsitet 64, 65, 72, 78, 79
 Freud, Sigmund 107
 Frihed 78, 79, 128, 132, 135, 136, 154, 159, 235, 275, 281
 Frikirker 297
 Frivilligt hjælpearbejde 70, 74, 76
 Fundamentalisme 63, 173, 216, 277, 283
 Fællesfolkelig 17-22, 27, 143, 159, 184, 296
 Følelser 60, 65, 67, 86, 87, 107, 110, 149, 152, 172, 173, 175, 178, 179, 214, 220, 250, 252, 261
- G**
 Gabriel 266, 267
 Generation 41-44, 47, 48, 54, 116, 118, 130, 139, 252, 259, 270, 275
 Genfortryllelse 120, 165, 173
 Global, globalisering 104, 115, 200, 212, 273, 274
 Grosbøll, Thorkild 13, 21, 26, 27, 183-199

- Gud i mennesket 21, 26, 27, 190-199
 Gud som Gud 21, 26, 27, 190-199
 Gud som menneske 21, 26, 27, 97, 190-199
 Guder 90, 150, 153, 245-259, 280
 Guds eksistens 145, 151, 154, 158, 190, 191, 234, 275
 Guds ord 209, 215-219, 241, 268, 272
 Guds rolle 35, 43, 44, 47
 Gudsbegreb 14, 22, 26, 113, 186, 192, 195, 197-199, 225-237, 259, 261-264, 268, 269, 274-276, 297
 Gudsbeviser 215
 Guds billede 48, 51, 54, 68, 90, 104, 107, 250, 252, 256, 259
 Gudsforestilling 13, 20, 24, 54, 68, 73, 97, 98, 107, 143-161, 194
 Gudsforhold 20, 23, 25, 261, 263, 277
 Gudsopfattelse 261-269, 274-276, 285
 Gudspåkaldelse 20, 125-139
 Gudssyn 38-42, 47, 52-55, 297
 Gudstanken 113, 144, 158
 Gudstro med forbehold 18-27, 137, 157, 158, 161
 Guider 250, 258
- H**
 Hadith 266, 268, 273
 Halal 275
 Hanif 264
 Healing 192, 246, 247, 252
 Hellige skifter 175, 176, 178, 190, 248
 Helligånd 22, 218, 227, 232, 236, 237
 Helvede 52, 74, 75, 87, 89-97, 149, 152, 267
 Herold 219
 Hierarki 197, 257, 259
 Hinduistisk, hinduisme 109, 112, 118, 245
- Hitzb-ut-Tahrir 268
 Hjemmet 20, 25, 90, 107, 127, 150, 153, 156, 157, 160
 Hjerteslaget i Danmark 106, 297
 Horoskoptydning 246
 Hverdagsliv 168, 185, 207, 234, 237
 Hverdagsteologi 196
- I**
 Identitet 20, 23, 27, 63, 113, 115, 121, 129, 159, 166, 207, 211, 216, 219-222, 272-277, 296, 299, 300
 Ihsan 266, 267
 Ikke-empiriske væsener 90
 Ikon 164, 165, 192
 Imam 271, 275
 Iman 266, 267
 Implicit religion 84, 110, 117
 Individualisering 148, 165, 173, 207
 Individualisme 22
 Ingen Gud 21, 25-27, 155, 190-199
 Intellektualisering 173
 Interaktion 24, 165, 198, 210, 216
 Internet 14, 16, 164, 175-177, 183, 189, 194, 195, 253, 269, 282
 ISKCON 254
 Islam 23, 109, 110, 116, 117, 139, 153, 168, 201, 261-277, 283
 Jehovas Vidner 109, 245
- J**
 Jesus 13, 20, 21, 23, 91-97, 119, 149-151, 256-258
 Jødisk, jøder 63, 109, 116, 126, 245, 264
- K**
 Kammerat (Gud som) 23, 90, 115, 250, 257

- Kapitalismens ånd 118
 Karma 112, 117
 Khalifa 267
 Kierkegaard, Søren 109, 290
 Kirkegang, kirkegænger 62, 63, 70, 71, 113, 175, 178
 Kirkekristendom 19, 97, 109, 110, 113, 114, 117, 122, 297
 Kirkesamfund 113, 181
 Kirketilknytning, kirkemedlemskab 19, 104, 110, 114
 Kognitiv 74, 78, 160
 Kommunikation 165, 174, 178, 191, 213-215, 218, 250, 263, 277
 Konfirmation 136, 147
 Konfirmationsforberedelse 155, 156, 160
 Konsensus 22, 33, 255
 Konservativ 25, 27, 95, 119, 191, 193-196, 269
 Konstruktivistisk 103, 216
 Kontekstualisering 98, 180, 211, 271-274
 Kontekstuel teologi 221
 Konvergens 18, 117
 Koranen 165, 261-273
 Kristendomsundervisning 143, 146, 156, 159, 162
 Kristologi 252
 Kristus 118, 213, 219, 235, 251
 Kulturkristendom 25, 109, 114, 117, 118, 289
 Kulturkristne 23, 24, 114, 200
 Kulturmuslimer 268
 Kvalitativ (metode) 15, 16, 21, 33, 35, 40, 52, 54, 146, 174, 179, 193-195, 199, 202, 296
 Kvantitativ 15, 16, 21, 31, 32, 54, 174, 189, 196, 199, 210, 225, 291, 295-296
 Kvinder 17, 37, 39-54, 63, 85, 106, 107, 132, 192, 270
 Kærlighed 170, 192, 193, 234, 248, 267, 274, 277
 Køn 13, 33, 37, 39, 40, 44-51, 63, 91, 148, 158, 270, 287
- L**
 Laicization 33
 Liberale 95, 118, 192-196, 199, 213, 215, 217, 249
 Ligbrænding 281, 282
 Lindhardt, Jan 138, 139, 164, 186, 187
 Liturg 208, 213, 219, 220
 Liturgi 22, 137, 172, 210, 228
 Liv efter døden 35, 49-54, 69, 92, 215, 286
 Lokal 133, 137, 138, 169, 183, 270, 273, 274
 Luthersk 19, 20, 26, 115, 117, 126, 144, 208, 212, 214, 218, 283
- M**
 Maclaine, Shirley 249
 Magi 172, 173, 196, 252, 254
 Marked 84, 174, 185, 247, 248
 Marx, Karl 281
 Medialisering 163-181, 189
 Mediator 207, 208, 212
 Mediering 22, 24, 207-221
 Menighed 104, 180, 196, 213, 215, 227-232, 235, 236, 266
 Mening med livet 20, 22, 31, 44, 55, 61, 65, 72, 77, 79, 85, 89, 98, 104, 129, 160, 194, 195, 197

- Meninger 83, 88, 97, 127, 144, 149,
183, 184, 197, 199, 207, 216, 249,
253
- Messerschmidt, Morten 283
- Mester 239, 256
- Mestre 256
- Metafor 164-166, 248, 259
- Migrantkirker 279
- Mikro-makro 112, 117
- Moderator 245
- Modernisering 13, 24, 34
- Monoteisme 94, 245, 262, 269
- Mormoner 109, 245
- Mother Theresa 192
- Muhammed 263-269
- Mulighed (om Gud) 217
- Muslimere, muslimsk 14, 17, 23, 89, 92,
106, 113, 116, 120, 121, 126, 139,
147, 150, 245, 261-277, 290
- Mutaziliter 262
- Måder at tro på 14, 22, 211
- Naturvidenskab 192, 193, 249
- N**
- Negativ religiøsitet 65
- Netværk 22, 64, 70, 77, 211, 216, 246,
247
- New age 16, 245-258
- NLP-ekspert 192, 247
- Nyreligiøsitet 84, 89, 95, 98, 109, 112,
117
- Nytårsaften 126, 130, 167
- Nytårsritualer 126, 129, 130, 137
- Nytårssalme 126, 130
- Nytårstale 20, 125
- Nyåndelighed 109, 113, 113, 117, 245
- Næstekærlighed 114, 117
- Nørretranders, Tor 196
- Nåde 13, 118, 134,
- O**
- Offentlighed 17, 19, 25, 98, 147, 183-
199
- Omtale (af Gud) 97, 210, 212, 215,
227-237, 249
- Optimisme 61, 63, 67, 72, 113
- Osho-bevægelsen 245
- Overtro 163, 167, 168, 176, 178, 283
- P**
- Panteisme 215, 256
- Panteon teosofi 252, 259
- Paradis 55, 87, 151, 267
- Partner (Gud som partner) 61, 115,
117, 257, 263
- Pendulering 246
- Performer 208
- Personlig Gud 23, 25, 35, 38-44, 48,
54, 56, 58, 159, 194, 195, 235, 267,
284-286
- Personlighedsfaktor 160
- Pietister 217
- Pilgrimsfærd 172, 265, 266
- Pluralisme 20, 25, 107, 199, 245, 264
- Polemiker 208
- Polyteisme 245, 256, 263, 264
- Postmodernitet 24, 104, 108, 121, 172,
185, 192, 195, 196, 199, 200, 271
- Potter, Harry 151, 171, 177
- Privat religion 84, 94, 157, 161, 175,
225, 228, 232, 233, 246, 283
- Protestantisk 117, 118, 120, 123, 166,
173, 252, 257
- Prædiken 137, 165, 174, 209, 213,
218, 219, 221
- Public service 163, 169
- Q**
- Qudsi 268

- R**
- Ramadan 275
- Rationalisering 13, 35, 103
- Rationalist 217
- Recitationer 268
- Refleksion 18, 21, 24, 25, 104, 107, 114, 145, 159, 212, 216, 219, 267
- Refleksiv 19, 22, 25, 103, 107, 161, 211, 214, 216
- Reformation, reformatorisk 109, 117, 144, 208, 214, 228
- Reinkarnation 51, 55, 113, 163, 192, 248, 251
- Reiki 248, 252
- Religion som ressource 15, 68
- Religionsdialog 198
- Religionsfrihed 136
- Religionskritik 120, 212, 215
- Religionspark 19, 25, 27, 103, 120, 296
- Religiøse skrifter 176, 177, 248, 257, 258-261
- Religiøs tolkning 71, 77, 95, 110, 111
- Re-sakralisering 164
- Ritualer 21, 23, 24, 111, 115, 125, 126, 129, 136, 137, 172, 208, 213, 252, 265-267, 289, 291
- Rumvæsener 182, 265
- S**
- Sacred canopy 139
- Salafi 268, 269
- Salmer 14, 15, 22, 114, 120, 174, 220, 225-237
- Samfundsreligion 127, 128, 136
- Satan 90, 171
- Scientology 245
- Seidenfaden, Thøger 190, 194
- Sekularisering 17, 31-35, 53-56, 103, 104, 108, 164, 173, 200, 212, 284
- Senmodernitet 21, 26, 80, 83, 84, 191, 195, 196, 200, 211
- Shaman 208, 211, 212, 219, 221
- Sharia 116, 117, 264-266, 276
- Shirk 263
- Skabelse 151, 210, 249, 276
- Skæbne 111, 117, 131, 132, 152, 170
- Soka Gakkai 254
- Sola scriptura 208, 214
- Sorgarbejde 178, 179
- Spiritisme 170
- Spiritualitet 62, 66, 108, 109, 254
- Spirituel 26, 61, 65, 66, 70-72, 77, 108, 254, 255
- Spredt religion 84
- Spørgspil 20, 199, 211, 214
- Spøgelse 163
- Subjekt 210, 220, 227, 228
- Subjektivering 107-109
- Sufi, sufisk, sufisme 23, 262, 265, 267, 268, 277
- Sutraerne 258
- Sværmere 217
- Symbol 167, 170, 171, 184, 191, 213, 216, 250, 252, 274, 281
- Søgere 247, 248
- T**
- Tawhid-læren 263, 264, 276
- Tanker om gud 156, 237
- Tarotkort 246, 247
- Teosofi 259
- Tidehverv 217, 236, 280
- Tillid 62, 72, 78, 155, 289, 290
- Tiltale (til Gud) 230-232
- Transcendens 90, 184, 190, 200, 301
- Transcendent 26, 128, 129, 198, 245, 249, 263, 265, 266, 275
- Transcendente væsener 23, 249-262

INDEKS

- Transformation 33, 94
Trier, Lars von 13, 170
Trinitarisk 230
Tro med forbehold 19
Troende 17, 34, 39, 44-49, 55, 56, 66,
68, 73, 76, 120, 139, 211, 212, 220,
284-291
Trosbekendelse 97, 127
Trosfællesskab 160
Tv 14, 21, 163-180
- U**
UFO'er 182, 186
Universalisering 273, 274
Usynlig religion 89
- V**
Velsignelse 212
- Verdsliggørelse 33
Videnskab 13, 66, 157, 166, 170, 174,
190, 279
Videnssociologi 144
Vorherre 125, 191
Værdiundersøgelse 23, 32, 38, 43, 47,
52, 56, 68, 71, 92, 148, 194, 195,
284-291
- W**
Walsch, Neale Donald 250, 257
Weber, Max 118, 172, 252
- Å**
Åndelig kraft 17, 25, 35, 38-44, 46, 48,
50, 54, 55, 159, 192, 194, 195,
284-286
Åndemaneri 163